

**MEHRİBAN ƏFƏNDİYEVA**  
**Azərbaycan Dillər Universiteti**  
**Rəşid Behbudov 134**  
**Mehribanafandiyeva.@mail.com**

## **MÜASİR DÖVRDƏ DİLİN LEKSİK SİSTEMİNDƏ BAŞ VERƏN DƏYİŞMƏLƏRƏ BİR BAXIŞ**

### **Xülasə**

Nəticə olaraq məqalədə müasir dövrdə dilin leksik sistemdə baş verən dəyişikliklərin xüsusiyyətləri göstərilmişdi. Dil üçün onun qrammatikasının sabitliyi dilin müxtəlif dövrlərə xas ictimai siyasi iqtisadi sosial şəraitdə eləcə də elmin tərəqqiyə reksiyları haqqında geniş məlumatlandırılmışdır. XX ci əsrdə bütün dünyada ictimai siyasi həyatda baş verən dəyişmələr haqqında ilk növbədə dil əlaqələri sistemindəki dəyişmələrin təsiri geniş təsvir olunmuşdur. Qeyd meyllə yanaşı bir çox sahələrdə yeni sözlərin yaradılması düzgün prizmadan yanaşması geniş izah olunmuş və misallarla göstərilmişdir. Dilçilikdə slenq anlayışından son dövrlərə qədər geniş istifadə olunmasından bəhs edilmişdir o cümlədən leksikologiyaya dair monografiyalarda slenq termini haqqında müasir dövrdə slenqin hadisəsi kimi dənışıq və ədəbi dilə təsirini sürətlə artmasının geniş təsviri verilmişdir.

Məqalədə müasir dövrdə insan məişətinə daxil olan və kommunikasiya prosesində istifadə olunan yeni vasitələrin dilə təsirinin yalnız bəzi vacib məsələləri qismən də olsa əhatə olunmuşdur. Araşdırma və təhlildən aydın olur ki, slenq sözlərin üzə çıxarılması, onların yaradılmasında dilin normalarının nəzərə alınmasının diqqət mərkəzinə çəkilməsi vacibdir. Rus və ingilis dilindəki slenq sözlərdən, eləcə də müasir informasiya texnologiyalarına aid terminlərdən formalaşdırılan, düzəldilən slenq sözlərin yaradıcılığının müəyyən məcraya yönəldilməsi zərurəti Azərbaycan dilində ingilis və rus dillərindəki slenq sözlərinin, eləcə də internet terminlərinin lüğətlərinin hazırlanmasının sürətləndirilməsi tələbini ortaya atır.

Açar sözlər : dil, leksik sistem, dil əlaqələri, slenq, komputer dil.

Hər bir mədəni-tarixi dövrdə dildə yeni xüsusiyyətlər müşahidə olunur. Bu cəhət dilin leksik sistemində daha aşkar şəkildə özünü büruzə verir. Dil üçün bir tərəfdən onun qrammatikasının sabitliyi, müxtəlif səviyyələr üçün norma və qaydaları varsa, digər tərəfdən, dilin müxtəlif dövrlərə xas ictimai- iyası, iqtisadi, sosial şəraitə, eləcə də elmi tərəqqiyə reaksiyası da vardır. Qeyd olunduğu kimi, bu reaksiya ilk növbədə leksik sistemdə təzahürünü tapır. Leksik sistem açıq sistemdir. Bura yeni sözlər daxil olur, köhnəlmiş sözlər isə ümumişlək leksik qatdan çıxarılır. Dil cəmiyyətdə baş verən dəyişmələrə bu prosesin sürətlənməsi ilə cavab verir. İctimai dəyişmələrdə dayanıqlıq, sabitlik yarandıqca, dilə daxil olmuş sözlərin mənimsənilməsində də müəyyən qanunauyğunluqlar baş verir. Bununla belə, hər bir dövrdə yeniləşmə prosesin sürəti, mövcud cəmiyyətin quruluşunda hansı sosial təbəqələrin, stratların, sub mədəniyyətlərin, yer alması dildəki dəyişmələri müəyyənləşdirir.

"XX əsr bütün dünyada ictimai-siyasi həyatda baş verən böyük dəyişmələrlə yadda qalacaqdır. Dünyanın sosialist və kapitalist düşərgələrinə ayrılması, yenidən vahid istiqamətdə inkişafa qayıdış, informasiya texnologiyasının sıçrayışlı irəliləyişi nəticəsində informasiyanın qəbulu və ötürülməsinin yeni yollarını əmələ gəlməsi, dilə xüsusi təsir göstərmişdir. Bu təsirlər

Azərbaycan dilindən yan keçməmiş, bir sıra başqa dillərlə yanası, onda da dərin izlər buraxmış və buraxmaqdadır.

Bu məsələ ilə bağlı, ilk növbədə, dil əlaqələri sistemindəki dəyişmələrin təsirini qeyd etmək lazımdır. Azərbaycanın öz müstəqilliyin bərpa etməsi ilə ölkənin iqtisadi, siyasi, sosial həyatında əhəmiyyətli dəyişmələr baş verir. Bu proses bir sıra keçmiş iqtisadi-siyasi əlaqələrin qırılması, yeni əlaqələrin formalaşmasına gətirib çıxartdı. Müəyyən dil kollektivinin iqtisadi-siyasi həyatında baş verən dəyişmələr təbii ki, bu kollektivin dilinə bilavasitə təsir edir, dildə müxtəlif şəkil və formalarda təzahürünü tapır. Sovet dövründə çox güclü olan Azərbaycan-rus dil əlaqələrinin zəifləməsi fonunda, Azərbaycan-türk və Azərbaycan-ingilis dil əlaqələrinin genişlənməsi özünü ilk növbədə göstərdi. Müstəqillik şəraitində dilin alınmalardan təmizlənməsi istiqamətində əsaslı və əsassız cəhdlərə də yol açdı. Müstəqillik həm də yeni siyasi-iqtisadi bazanın yaradılması tələbini ortaya atdı. Bazar iqtisadiyyatına keçid, sosial sahədə dəyişmələr, müstəqil siyasət iqtisadiyyat, siyasi və sosial sahələrdə yeni vəziyyətin yaranmasına gətirib çıxartdı ki, bu da dilin leksik sistemində yeni sözlərin sürətlə daxil olmasına gətirib çıxartdı.

«Yeni ictimai quruluş, siyasi mühit, iqtisadi şərait 70 ildə verdiş etdiyimiz ictimai-siyasi-iqtisadi şəraitdən fərqləndiyinə görə dilimizin ictimai funksiyasında da bir sıra yeniliklər yarandı, dəyişikliklər baş verdi. 60 il dilimizin yazı vasitəsi olan kiril qrafikalı əlifba latın qrafikalı yeni əlifba ilə əvəz edildi. Ədəbi dilin yazılı və şifahi növləri əvvəlki dövrlə müqayisədə sayca olduqca çox olan kütləvi informasiya vasitələrində-qəzet və jurnallarda, dövlət və özəl televiziya kanallarında, radioda, yeni dövrün təşkilat və müəssisələrin adlarında təzə xüsusiyyətlər qazanmağa başladı»(1,34)

Bu proses daha çox mətbuatda müşahidə olunurdu. Mətbuat dilində ən çox narahat doğuran məsələlərdən biri alınma sözlərin işlədilməsində ifrata varmaqla bağlı idi. «Heç bir ehtiyac olmadan dilimizə yeni xarici sözlər gətirilir (**remiks, mesaj, provavder, provokasiya, komporomat, faktor, reyester, element, kritik, və s.**) Bəzi sözlərin heç hansı dildən alındığını da müəyyən etmək olmur».(2,78)

Qeyd olunan meyllə yanaşı bir çox sahələrdə yeni sözlərin yaradılmasına düzgün prizmadan yanaşma da diqqəti çəkir. Məlumdur ki, **rota, vzvod, batalyon, serjant, starşina, yefreytor, leytenant və s.** sözlər rus dilindən və ya rus dili vasitəsi ilə alınmalardır. Azərbaycan ordusunun yaranması hərbi terminlərin müəyyən bu qəbildən olan terminlərin dilin öz sözləri və ya türk mənşəli sözlərlə əvəz edilməsi imkanı verdi. **Gizir, tabor, takım, çavuş, bölük** kimi hərbi terminlər yarandı.

Ədəbi dillə solumun formalaşmış kollektivinin dili arasında fərqlər müxtəlif səviyyələrdə özünü göstərir. Müəyyən dil kollektivinin nitqi normativlik baxımından təzyiq və təsir obyektı olmur. Burada söz yaradıcılığı dil qurupunun daxili xüsusiyyət prosesində baş verir. Cəmiyyətin sosial qrupları təbəqələri olur. Bu təbəqələrin, qrupların dilinin leksik qatında da müxtəlif proseslər gedir və həmin proseslərin nəticələri dildə də üzə çıxır. Bəzən bu proses mənfi, bəzən isə müsbət istiqamətdə gedir.

Dilə təsiri şərtləndirən ikinci başlıca cəhət ictimai-iqtisadi həyatdakı dəyişmələrin, danışq dilinin ədəbi dili sıxışdırması dövründə üzə çıxan proseslərin dildəki təzahürüdür. Bazar iqtisadiyyatına keçid alqı-satqı ilə məşğul olanların sayını da artırdı. Bunların müəyyən qismi ara ticarəti ilə məşğul olanlardır. Eyni peşə sahiblərinin dilində Azərbaycan dilinin normalarına uyğun gəlməyən sözlərdən istifadə meylləri daha güclü olur.

Hazırda dilə, onun leksik qayna sürətli təsiri ilə seçilən slenq hadisəsi inkaredilməz dil hadisəsi kimi diqqət mərkəzinə çıxmasıdır.

Dilçilikdə slenq anlayışından son dövrlərə qədər geniş istifadə olunmurdu. Sovet dövründə nəşr olunmuş elmi ədəbiyyatda, o cümlədən leksikologiyaya dair monoqrafiyalarda «slenq» termininə, demək olar ki, rast gəlinmir, izahlı dilçilik terminləri lüğətlərində də oxşar

vəziyyət müşahidə olunur. Nəticədə dilçilikdə bu günə qədər «slenq» anlayışının dəqiq izahı verilməmişdir. Slenq müəyyən peşə sahiblərinin və ya sosial təbəqələrin dilində işlənən söz və ifadələrin toplusu kimi izah olunur. Bu halda slenq jarqon və arqo ilə eyniləşdirilir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, jarqon və arqo da bəzən eyniləşdirilir, bəzən isə fərqləndirilir. Məsələn, A.Qurbanov yazır: «Arqo və jarqon» sözlər bir-birinə çox yaxındır və dilçilikdə çox vaxt eyni mənada işlədilir. Lakin peşəkarlar arasında işlədilən gizli anlaşıma vasitəsindən arqo sözlərdən fərqli olaraq jarqon sözlər daha çox ali zümrə arasında işlədilən əcnəbi danışığı kimi dərk olunur». (6,237)

İ.R.Qalperin slenqə həsr olunmuş məqaləsində bu kateqoriyanın təyin olunmadığını, onun ümumiyyətlə olmadığını söyləyir. O, slenqi jarqon ilə sinonim kimi qəbul edir.

Müasir dövrdə slenqin dil hadisəsi kimi üzdə olmasının, slenqin danışığ və ədəbi dilə təsirinin sürətlə artmasının əsas səbəblərindən biri kommunikasiya prosesində əsaslı yeniləşmənin baş verməsi, ünsiyyət prosesində informasiya texnologiyasının daim təzələnen, imkanları artan bir vasitəsinin insan həyatının bütün sahələrinə nüfuz etməsi ilə bağlıdır. Bu vasitə kompüterdir.

Kompüter hazırda insan məişətinin ayrılmaz bir hissəsinə çevrilir. İnternet xidmətinin yaranması, onun bir vaxtlar təsəvvür belə edilməyəcək imkanları insanları ondan istifadə məcburiyyətində qoyur və bu asılılıq sürətlə artır. İnternet informasiyanın ən yaxşı ötürücüsü və informasiya saxlayıcısı olduğu üçün, eləcə də internetdən informasiyanın qəbulunun asanlıığı ondan istifadə etməyə meylliliyini artırır. İnternet müxtəlif fərdlər arasında ünsiyyət yaratmaq imkanına malikdir. İnternet maşın-insan münasibətini gücləndirir. Bu münasibət müəyyən sferalarda elə şəkil alır ki, insan maşınla və ya başqa bir fərdlə ünsiyyətdə olduğunu unudur. Bəzən kompüter onunla ünsiyyətə girmiş şəxs üçün canlı varlıqdan daha sərfəli müsahibə, oyunçuya çevrilir.

Bir vaxtlar müxtəlif qruplar arasında slenq məsələsinə baxılırdısa, hazırda internet slenqinin tədqiqi daha aktual mövzuya çevrilir. İnternet vasitəsi ilə ünsiyyət, daha çox uşaqlar və gənclər arasında yayılır. Onların internet asılılığı meydana çıxır. İnternet vasitəsilə aparılan danışıklar «internet danışığ dili»ni formalaşdırır və bu dil sürətlə geniş yayıldığından ümumi danışığ dilinə güclü təsir göstəməyə başlayır. Slenqə aid sözlər, müasir informasiya texnologiyalarına aid termin və anlayışlar necə gəldi işlədilir. Bunu konkret misallar əsasında nəzərdən keçirmək mümkündür. Onu da qeyd edək ki, təqdim olunan misallar internetdə hansı şəkilə getmişdirsə, bu yazıda da həmin formada verilir.

*«Siz suallarınızı sexsi mesajla **admin**ə və ya [info@akademiya.net](mailto:info@akademiya.net) adresinə göndərə bilərsiniz»*  
*«Bu mövzuda istifadəçilərimizin müsahibələrinin **linkləri** yerləşəcək. Bu mövzuda heç nə yazmırıq. İstədiyiniz istifadəçinin müsahibə **linkinə** basın. Mövzunu bağlı görünməyi sizi çaşdırmasın»* (8)

Bu nümunədə işlədilmiş **«mesaj»**, **«admin»**, **«link»**, **«linki basmaq»** sözləri Azərbaycan dilinə məxsus deyildir. Doğrudur, **«mesaj»** sözü dilimizdə alınma söz kimi işləkdir və onun dildə alınma söz kimi qalması ehtimalı çoxdur. Kompüter vasitəsi ilə ünsiyyət prosesində işlədilmiş digər alınmalardan biri slenqdır. **Administrator** sözünün ixtisarı kimi **«admin»** rus dilində gənclərin slenqinə daxil olmuşdur. Kompüterlə çox maraqlananlar bu terminin informatika və kompüter termini olaraq nəyi ifadə etməsini bilirlər. Yuxandakı misalda slenqə aid söz Azərbaycan dilində işlədilmişdir və ona şal şəkilçisi də əlavə edilmişdir. Kompüter istifadəçilərinin **administrator** əvəzinə **admin** sözündən istifadə etməsinin səbəbi sözün tam variantının qrafem və fonem sayının çoxluğuudur. Hərflər sayı çox olan sözü daha qısa şəkildə tez yazmaq ehtiyacı belə bir ixtisarin əmələ gəlməsini şərtləndirmişdir. **Admin** slenq vahidi kimi qəbul olunmaya da bilər. Çünki burada adi ixtisardan istifadə edilmişdir. Lakin sözün mənası yalnız sahəni bilənlərə aydın olduğundan onu slenq vahidi saymaq düzgündür.

Link ingilis dilindən alınmadır. Termindir. Mənası «əlaqə, rabitedir». Internet saytlarında link geniş istifadə olunur. Link ayrıca düymə kimi yerləşdirilir. Bu düyməni basdıqda saytda olan məlumatla əlaqəli olanların elektron ünvanlarına girmək olur. Sözün mənası aydın olduqda, başa düşülür ki, kompüterdə ünsiyyətdə olanların linklərinin yerləşdirəcəyindən söhbət gedir. «Linki basın» dilimizdə «düyməni basın» kimi də verilə bilər. Hansı variantın doğruluğu kompüter texnologiyası və internetlə bağlı terminologiyada hansı variantın qəbul olunmasından asılıdır.

«Dünən 15 maydan bəri *update olmayan virusyeyəni* dəyişdim. Təzəsin *internetdən yüklədim*. Sağolsun Emilin *sılkası*. *Avast*. 300-dən çox *virus* tapdı.

Amma hələ də *disklər* açılmır. İşdə vobşe dəhşət. *Mail.ru agentdə* elə bil *virus* dalbadal tökülürdü ilan kimi. Məcbur oldum *sildim*. Bu nə cür baş verib, anlamıram. Bədbəxtçilik! A kişi iki ay idi *internet* işlədirdim *antivirussuz* heç nə olmurdu. İki gün əvvəl *sistemə* 33 *virus birdən hücum etdi*, Yarısından çoxu *troya atının belində*. Elə bil dayıoğlunun gözü dəydi. Sistem alt üst oldu. Təzə antivirus da yüklənmirdi. *Bu gün sistem tamam yatdı*. Diqqət edin uşaqlar!».

Nümunədə müxtəlif söz və ifadələr vardır ki, onlar məhz müasir informasiya texnologiyaları ilə bağlı terminlər, anlayışlar və slenqlərdir.

İngilis dilindən olan «update» sözü «yeniləmək, təzələmək» mənasındadır. «*Update olmayan*» ifadəsinin hərfi mənası «yenilənməyən, təzələnməyən» deməkdir. «*Virusyeyən*» sözü isə kompüterdə ünsiyyətdə olan şəxsin və ya ondan əvvəl başqasının «antivirus» sözü əvəzinə işlətdiyi və qismən dilimizə uyğunlaşdırdığı yeni sözdür. Məlumdur ki, kompüterin iş sistemini pozan müəyyən proqramlar vardır ki, onlar hər hansı kompüterə giriş tapdıqda həmin kompüterə fəal olan virus daxil edir. Həmin virus kompüterin sistem fayllarını pozur. Nəticədə kompüter xarab olur, işləmir və ya ondakı informasiyalar pozulur. Belə virusların qarşısını almaq üçün «anti-virus» proqramları hazırlanır. Həmin proqramlar kompüterə daxil edilən virusları müəyyənləşdirir və onları zərərsizləşdirir. Belə proqramlar, bir qayda olaraq, lisenziyalasdırılır. İstifadəçi lisenziyası olmayan proqramla işləyirsə, həmin proqramı yeniləşdirə bimir. Köhnə anti-virus proqramı isə yeni yaradılmış viruslarla mübarizə apara bilmir. «Dünən 15 maydan bəri *update olmayan virusyeyəni dəyişdim*» cümləsində bu barədə məlumat verilir. «Təzəsin *internetdən yüklədim*» cümləsində işlədilən «internetdən yükləmək» ifadəsi də kompüter sahəsində biliyi olanlara dana çox aydındır. İnternetdə bir sıra proqramlar yerləşdirilir ki, onları hər kəs öz kompüterinə daxil edə bilər. Belə anti-virus proqramları da çoxdur. Cümlə şəxsin internetdən yeni proqram götürməsinə bildirir. «Emilin sılkası» ifadəsi istifadəçiyə həmin proqramı internetdə hansı ünvanda tapmaq haqqında verilmiş məlumtdır.

Viruslar arasında «troyan» adlanan bir virus da vardır. Onun adı metaforik köçürmə ilə düzəlmişdir. Məlumdur ki, «Troya atı»ndan alınmaz qalaya, şəhərə girmək üçün istifadə olunmuşdur. Bu atın içində gizlənənlər gecə çıxıb şəhərin qapılarını açırlar. Troya atındakılar dağıtmaq, məhv etmək məqsədi daşıyıblar. Virus adını buradan almışdır. «Troya atının belindən ilan kimi tökülmək» ifadəsi troyan viruslarının sürətlə maşına daxil olmasını ifadə edir.(1,18)

Nümunədə verilmiş mənası hamıya aydın olmayan digər söz və ifadələrin də izahını yermək mümkündür. Bütövlükdə götürüldükdə bu söz və ifadələrin böyük əksəriyyəti kompüter slenqi ilə bağlı olmaqla yanaşı, informatika terminləri əsasmda formalaşmış leksik vahidlər, sintaktik konstruksiyalar-ır. Belə söz və ifadələr kompüter və internetdən istifadə edənlər çoxladıqca danışq dilinə keçir. Onların bir qismi gənclərin slenqində yer alır. Məsələn, «*Şərif apdevt eləmək olmur*». «*Mən sən kimi troyanla durub-oturmaq istəmirəm*». *Aqshin, disket açılmır, yoxsa disk? Fikir verirem ekser "chaynikler" disketə disk deyir*». Bu cümlələrdə slenq aid sözlər işlədilmişdir.

Slenqlər yalnız kompüterlə bağlı olan söz və ifadələri əhatə etmir. İnternet ünsiyyət prosesində olanlar başqa slenqlərdən də istifadə edirlər. Məsələn, «*Sən o adamı niyə marinavat etmişən*» cümləsindəki «marinavat» rus dilindən alınma slenq vahidir. Müəyyən məhsulu bu və

ya digər şəkildə saxlamaq üçün istifadə olunan prosesi bildirən, rus dilindən olan «*marinovat*» felindən götürülmüşdür. Verilmiş nümunədə «kimi isə üzə çıxarmamaq», «kimi isə başqaları ilə tanış etməmək» mənasında işlədilmişdir. Çaynik (yəni çayxor) sahəni bilməyən, bir qədər küt olanlar haqqında işlədilən ifadədir. İş-peşəsi çay içməklə vaxtını keçirib öyrənməyə meyilli olmayanlar qoyulmuş slenq addır. Buna baxmayaraq Rusiyada bir sıra kitabların adlarında bu söz işlədilir. Məsələn, «Exsel alə çaynikov» və s.

Slenq sözləri üç qismə bölmək mümkündür. Birinci qısım sözlər zaman keçdikcə ümumişlək sözlər qrupuna keçir və dildə işlədilir. İkinci qrup sözlər slenqin daşıyıcıları arasında yayılır və onların dilində müəyyən dövrə qədər işlənir. Üçüncü qisim slenq sözlər və ifadələr uzun müddət slenq daşıyıcıları arasında qalsa da, ümumişlək dilə keçə bilməməklə yanaşı, tam unudulmur. Hər bir canlı verbal dil çoxsəviyyəli bir quruluşdur. Onun leksik sisteminin müxtəlif qatları vardır. Əsas qat, dilin ümumişlək leksik qatıdır. Bu qata daxil olan sözlər ünsiyyət prosesində, danışq dilində çox işlək olur və hamı tərəfindən başa düşülür. Onların mənası izahlı lüğətlər izah olunur, yazılışı orfoqrafiya lüğətlərində verilir. Başqa qatlarda dialekt sözlərini, terminləri, alınmaları qruplaşdırmaq mümkündür. Arqo və jarqonizmlər, loru sözlər, varvarizmlər və s. müxtəlif söz qrupları kimi elmi təsnifatlarda yer alır.

Slenq sözlər də dilçilikdə artıq yeni bir qat kimi yer almağa başlayır. Rus, ingilis dillərində slenq sözlərin müxtəlif lüğətləri işlənilib hazırlanmışdır. Slenq sözlər qatı müəyyən insan qruplarının (peşə qruplarının, gənclərin, sosial qrupun, dənizçilərin və s.) slenqlərinə aid olur. Vuxarıda qeyd olunan leksik qatların hər birinə aid sözlər dildə bu və ya başqa səviyyədə istifadə olunur. Lakin informasiya texnologiyasının sürətlə inkişaf etdiyi, kompüter, internet ünsiyyətinin yarandığı bir dövrdə slenq sözlərin danışq dilinə sürətlə daxil olması, danışq dilinin kompüter ünsiyyəti səviyyəsində istifadə olunan, dilin leksik normalarına uyğun gəlməyən sözlərlə yüklənməsi aşkar şəkildə özünü göstərir. Dilin əvvəlki saflığını saxlamaq, onun norma və qaydalarına əməl olunmasına çalışmaq həm də müasir dövrə xas slenqlərin müxtəlif səviyyələrdə tədqiqini tələb edir.(3)

### Ədəbiyyat

- Axundov A. Dilimizə dövlət qayğısı//<<Dirçəliş-XXI ası» jurnalı. Bakı, 2001 ,№41  
 Axundov A. Dil və ədəbiyyat. Bakı, Gənclik, 2003  
 Adilov M.İ, Verdiyeva Z.N., Ağayeva F.M. İzahlı dilçilik terminləri. Bakı, Maarif, 1989.  
 Axmanova O.S. Slovarğ linqvistçilik terminləri. Moskva izd-vo «Sov. gnsiklopediə», 1966  
 Rozentalğ D.G., Telenkova M.A. Slovarğ-spravoçnik linqvistiçeskix terminov.Moskva, Prosvehenie. 1976.  
 Qurbanov A.M. Müasir Azərbaycan ədəbi dili. Bakı, Maarif, 1985.

М.Алиева

Взгляд на изменения в лексической системе языка в современный период

### Резюме

В статье исследуются разные изменения в лексической системе языка и в результате использования новых технологий, в особенности интернет услуг для передачи и получения информации. Осуществление коммуникативных актов посредством новых средств вызывает основание для нарушения языковых норм и правил. Привлекаются исследованно компьютерный и интернет сленги, атакже влияние этого сленга на разговорный и литературный язык. К лексическим средствам выражения имперактивной семантики относятся и наречия. Характерны случаи выражения волеизъявления говорящего с помощью наречия в дискурсе с прямой речью, как правило, в словах автора. Имперактивная семантика может быть выражена наречием и в определенной речевой ситуации.

В результате в статье описаны особенности изменения лексической системы в современную эпоху. Устойчивость его грамматики для языка была широко подвержена прогрессу науки в социально-политических и социально-экономических условиях разных времен. В двадцатом веке влияние изменений в системе языковых отношений было подробно объяснено в общественно-политической жизни во всем мире, что хорошо иллюстрирует и иллюстрирует, что подход к созданию новых слов в области нового словарного запаса является приземным подходом. Лингвистика подробно описана от понятия молчания до конечного использования, а также в широком описании быстро растущего влияния литературного языка на монографизмы лексикографии, а также в современную эпоху лингвистики.

Некоторые из важных вопросов воздействия новых средств коммуникации, которые включены в человеческую жизнь и которые в настоящее время используются в процессе коммуникации, частично освещены в статье. Из исследований и анализа понятно, что важно раскрывать ключевые слова и принимать во внимание языковые нормы при их создании. Необходимость направлять креативность слов, созданных в русском и английском сленговых словах, а также современные информационные технологии обуславливает необходимость ускорения развития английского и русского языков, а также терминологии интернет-терминалов.

Ключевые слова: язык, техническая система, языковые связи, сленг, язык компьютера.

M.Alieva

A look at the changes in the lexical system of the language in the modern period

**Summary**

In the article various changes taking place in lexical system of a language in result of transfer and receive of information through new technologies mainly internet services are studied. Realization of communication through new means discover ground for violation of norms and rules of a language. Apperance of computer and internet slang and influence of words belonging to this slang on spoken and literature language is involved into investigation. Lexical means as material shows exspres various shades of motivation.1.value ofa request wits its various shades.2.value of permission ,obligation.Adverbs also belong to lexical means of expression of imperative semantics.

In the article is investigation of the members of a sentence in general and Turkik linguistics and the character of the investigation are revealed. There is given the analysis of ideas ormed in the discussion, as wellas there are considered new points of view and approaches.

In the paper some problems of teaching lexicology due to modern requirements are learnd. Methods of teaching words, meanings, of the words homonyms, synonyms and antonyms are shown, the ways of use the educational technologies are demonstrated.

The article deals with the problems of variation of language units. The facts that influence yhe variation of language units in speech act is varied and becomes concrete depending on the speaker, the situation and the theme . To imagine the speech act without variations is impossible.

Some of the important issues of the impact of the new means of communication that are included in human life and which are currently being used in the communication process are partly covered in the article. It is understood from the research and analysis that it is important to disclose the keywords and to take into consideration the language norms in their creation. The necessity to direct the creativity of words created in the Russian and English slang words as well as modern information technologies necessitates the need to accelerate the development of English and Russian languages, as well as the terminology of Internet terminals.

Key words:language, exical system, language relations, slang, computer language.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 01.07.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 08.08.019

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, Yeganə Orucova tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.